

Inventarisatie Stadsganzen 2016 in vier gemeenten in de Provincie Utrecht

Vincent de Boer, Albert de Jong & Berend Voslamber

Sovon-rapport 2016/19
Dit rapport is samengesteld
in opdracht van

provincie ■■ *Utrecht*

Colofon

© SOVON Vogelonderzoek Nederland 2015

Dit rapport is samengesteld in opdracht van de provincie Utrecht

Illustratie omslag: Nijlgans met jongen in Utrecht, Albert de Jong

Wijze van citeren: de Boer V., de Jong A. & Voslamber B. 2016. Inventarisatie Stadsganzen 2016 in vier gemeenten in de Provincie Utrecht. Sovon-rapport 2016/19. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

ISSN: 2212-5027

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Methode.....	3
3. Telling 2016	3
4. Resultaten	4
4.1. Utrecht	4
4.2. Amersfoort	8
4.3. Nieuwegein.....	10
4.4. Leusden	13
5. Conclusie	14
6. Literatuur	14

1. Inleiding

In het voorjaar van 2016 heeft Sovon in opdracht van de Provincie Utrecht broedende ganzen geïnventariseerd in de gemeenten Amersfoort, Utrecht, Nieuwegein en Leusden. De nadruk lag hierbij op het stedelijk gebied in de betreffende gemeenten.

Het stedelijk gebied blijkt in Nederland toenemende mate van belang voor broedende ganzen (Voslamber 2011). Gedetailleerde informatie over het voorkomen van ganzen in stedelijk gebied is echter schaars. Bij de landelijke telling van zomerganzen gecoördineerd door de KNJV wordt stedelijk gebied bijvoorbeeld niet geteld.

2. Methode

In de gemeente Arnhem worden vanaf 2011 regelmatig de broedende ganzen in het stedelijk gebied geteld. In de periode tussen 15 maart en 10 april wordt het hele stedelijke gebied eenmalig bezocht om ganzen te tellen. Hierbij worden paren, wakende mannetjes (nest vlakbij), nesten en paren met jongen voorzien van een relevante broedcode genoteerd op een digitale veldkaart. Het veldwerk vindt grotendeels plaats op de fiets, dit blijkt verreweg het snelste vervoermiddel.

Om de telling goed uit te kunnen voeren wordt voorafgaand aan de telling het te tellen gebied opgedeeld in proefvlakken, zodat een toekomstige vergelijking van de telinspanning vastgelegd kan worden. Een proefvlak in een stad komt meestal overeen met een woonwijk of industrieterrein, waarbij grote wegen en spoorlijnen als grens gebruikt worden. Door een gebied in kleine proefvlakken op te delen is het ook mogelijk om in de toekomst enkele proefvlakken te tellen in plaats van het hele gebied. Zo is het mogelijk om de aantalsontwikkeling steekproefsgewijs te volgen.

Ganzen zijn tijdens in de periode 15 maart-10 april territoriaal en verplaatsingen tussen verschillende proefvlakken zijn niet aannemelijk. Om eventuele dubbeltellingen door verplaatsingen te ondervangen is een zo groot mogelijke oppervlakte op één dag geteld.

3. Telling 2016

De telling in 2016 vond plaats in de gemeenten Amersfoort, Utrecht, Nieuwegein en Leusden. De tellers waren Albert de Jong (Utrecht, Nieuwegein) en Vincent de Boer (Amersfoort, Leusden). De telling vond plaats tussen 17 en 30 maart. In tabel 1 zijn de teldatums per gemeente vermeld. De weersomstandigheden tijdens de telling waren over het algemeen goed, met alleen op 22 maart enkele buien.

Er waren geen moeilijkheden met afgesloten terreinen of onbereikbare gebiedsdelen. Via de directeur van Dierenpark Amersfoort werd informatie over het voorkomen van ganzen in het park verkregen. De telling was dan ook zeer volledig. De enige uitzondering is de Brandgans op het industrieterrein van Nieuwegein. Deze soort vestigt zich meestal later in het seizoen (vanaf eind april).

Tabel 1. Teldatums per gemeente in 2016.

Datum	Gemeente
17 maart	Utrecht
18 maart	Utrecht
22 maart	Amersfoort
23 maart	Nieuwegein
23 maart	Amersfoort
23 maart	Leusden
30 maart	Nieuwegein

4. Resultaten

In tabel 2 zijn de aantallen per soort per gemeente weergegeven. In zowel Utrecht als Nieuwegein lijken verschillende soorten inmiddels vaste voet aan de grond te hebben, zowel Grauwe Gans als Nijlgans zijn beide goed vertegenwoordigd met kleinere aantallen Grote Canadese Ganzen. Opmerkelijk genoeg lijkt hiervan in Amersfoort en Leusden nog geen sprake. In de laatste twee gemeenten werden binnen de bebouwde kom uitsluitend Grote Canadese Ganzen en een enkele Nijlgans vastgesteld. De Grauwe Ganzen die in tabel 2 voor deze gemeenten worden gegeven zaten aan de buitenrand van de bebouwing (zie verder). Hieronder wordt per gemeente kort ingegaan op de aantallen en verspreiding.

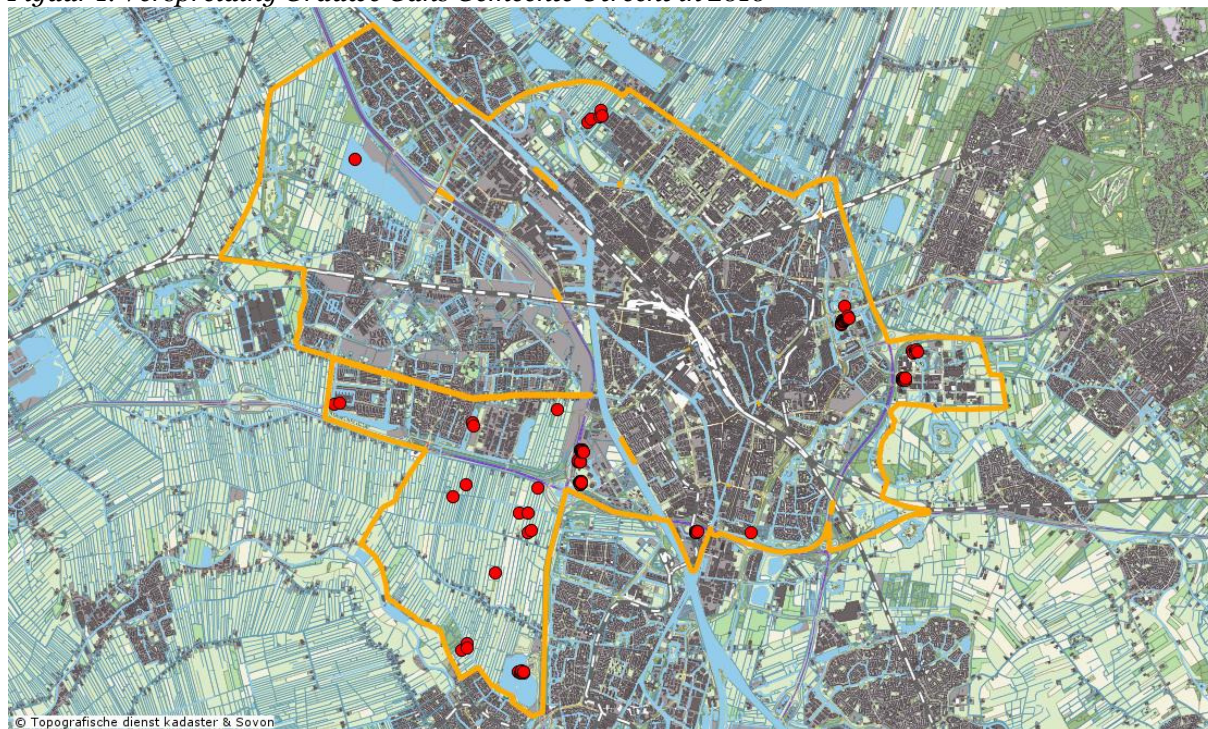
Tabel 2. Aantal territoria ganzen in vier Utrechtse gemeenten in 2016.

	Utrecht	Amersfoort	Nieuwegein	Leusden
Grauwe Gans	87	4	117	5
Soepgans	25	0	25	0
Grote Canadese Gans	35	19	9	2
Brandgans	5	0	0	0
Nijlgans	69	2	12	1

4.1 Utrecht

In totaal werden in de gemeente Utrecht 221 territoria vastgesteld, verdeel over vijf soorten. De Grauwe Gans was met 87 territoria de talrijkste en bevond zich vooral aan de randen van het bebouwde gebied. De grootste concentraties werden aangetroffen bij het knooppunt Oudenrijn, op de Uithof, in park Bloeyendael en de polder Buitenweg bij Maarsse. Op deze locaties is de combinatie van voedsel en beschutte broedgelegenheid volop aanwezig.

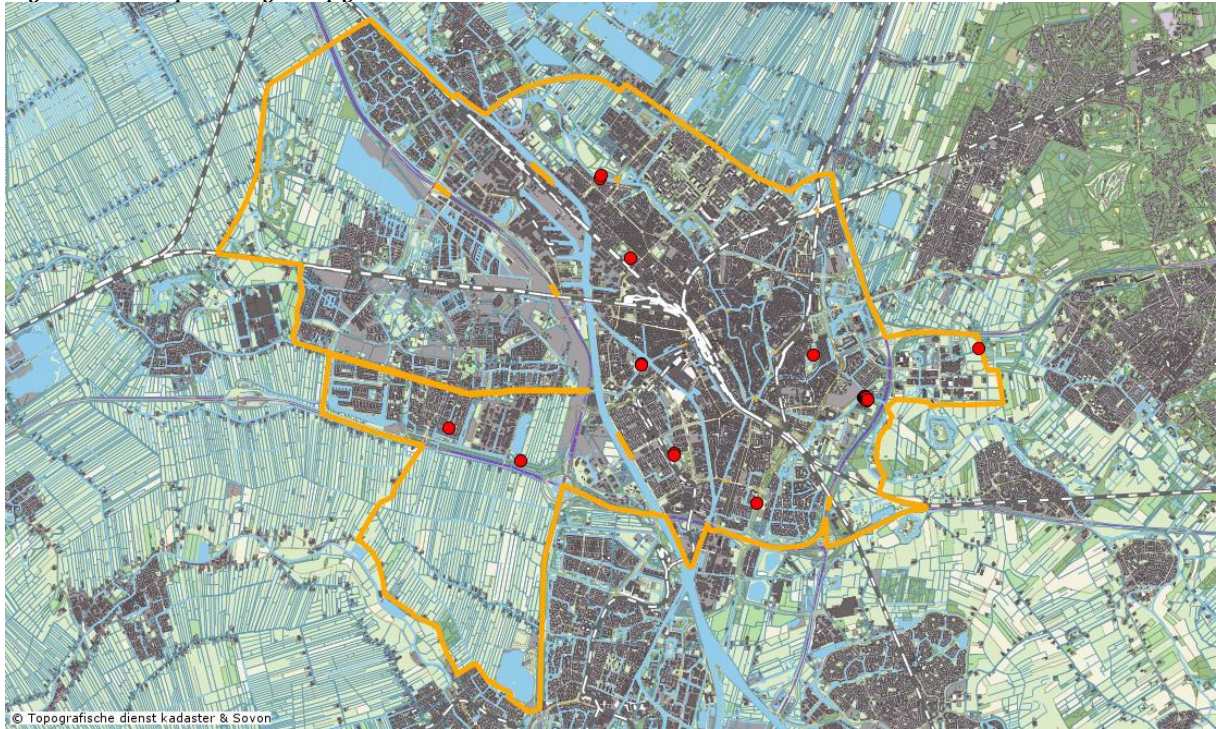
Figuur 1. Verspreiding Grauwe Gans Gemeente Utrecht in 2016

Van de Soepgans werden 25 territoria aangetroffen in de gemeente Utrecht. Deze gedomesticeerde ganzen hebben vaak een vast verblijf in stadsparken. De twee grootste concentraties Soepganzen bevonden zich langs de Vecht bij Zuilen en langs de Kromme Rijn

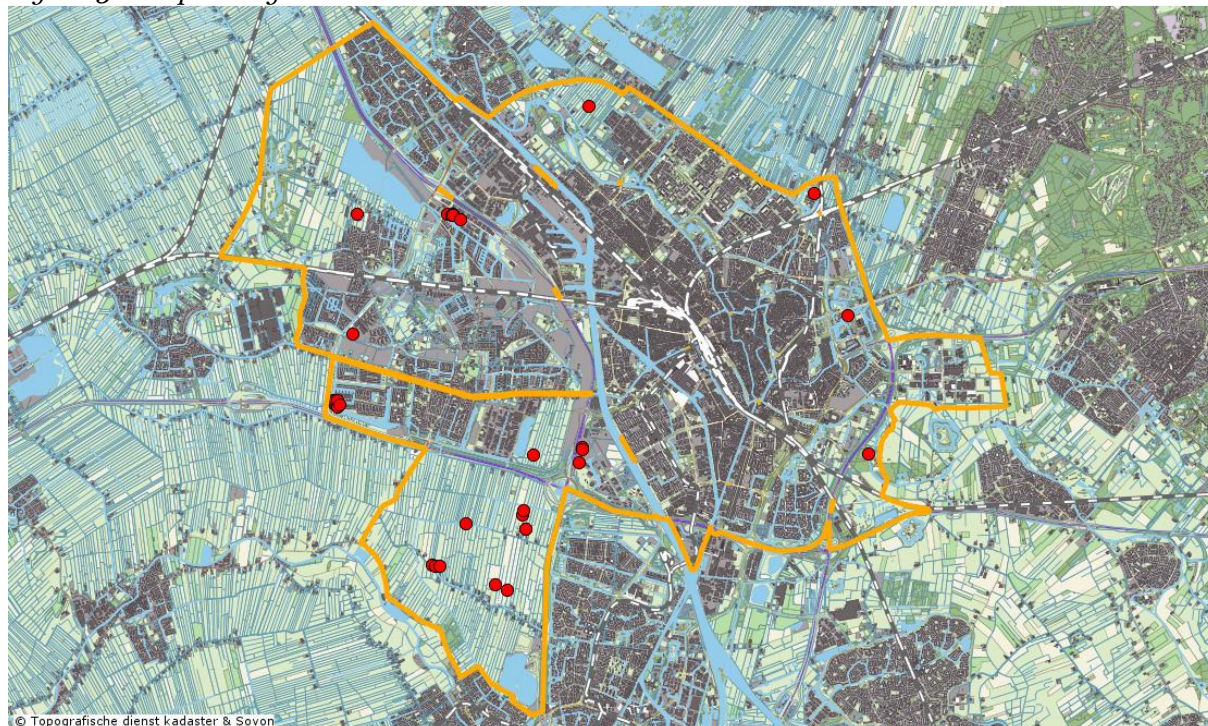
in Galgenwaard. Op de laatstgenoemde locaties broeden de ganzen op kleine eilandjes langs het Jaagpad.

Figuur 2. Verspreiding Soepgans Gemeente Utrecht in 2016

Van de Grote Canadese Gans werden 35 territoria aangetroffen die zich met name aan de westkant van de stad bevonden. Het belangrijkste gebied bleek polder Heicop te zijn. Tussen deze polder en een andere broedlocatie, de sloten langs knooppunt Oudenrijn, vindt uitwisseling plaats. Verder bleken de eilandjes in de plas aan de zuidwestkant van De Meern een geschikte broedplaats voor deze soort te zijn.

Figuur 3. Verspreiding Grote Canadese Gans Gemeente Utrecht in 2016

De Brandgans werd op twee plekken binnen de gemeentegrenzen vastgesteld. Het ging om 4 territoria in het Julianapark. Deze vogels zijn daar jaarrond aanwezig en vermoedelijk ooit ontsnapt uit waterwildcollectie van de aanwezige kinderboerderij. Eén territorium werd aangetroffen in polder Heicop.

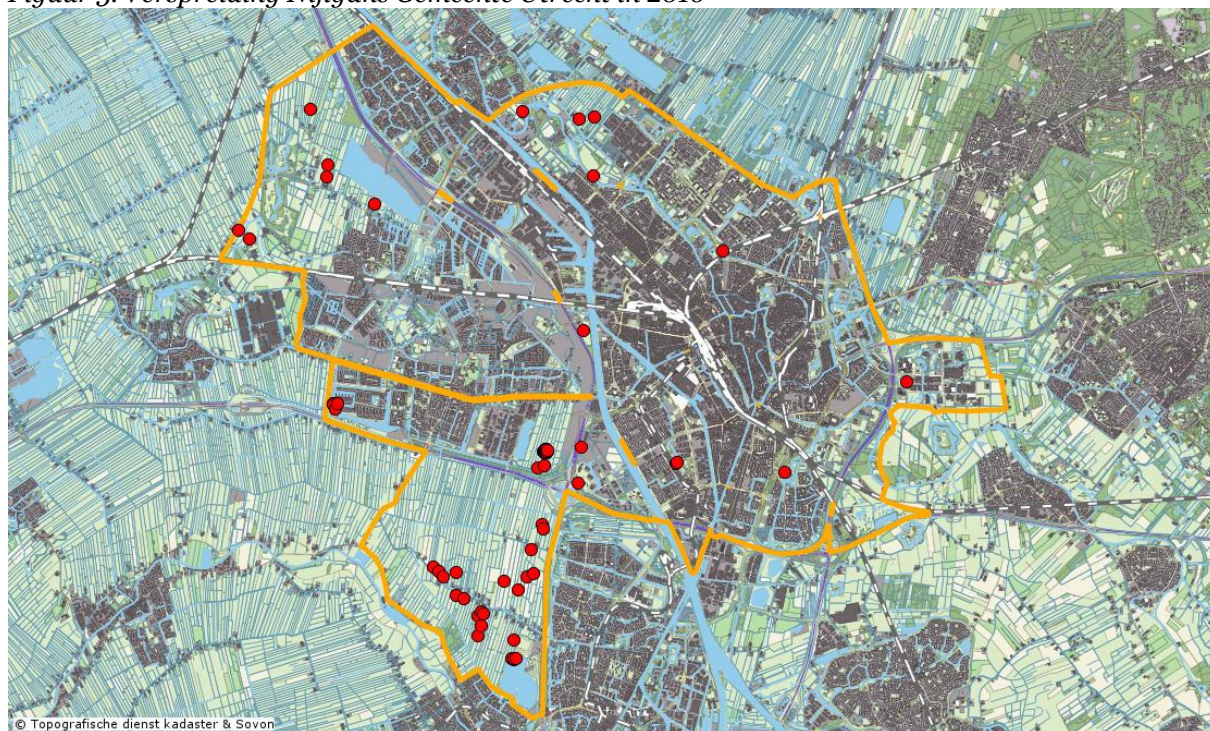
Figuur 4. Verspreiding Brandgans Gemeente Utrecht in 2016

Op de Grauwe Gans na is de Nijlgans met 69 vastgestelde territoria de talrijkste ganzensoort in de gemeente Utrecht. De meeste vogels bevonden zich in polder Heicop, Strijkviertel en aan de zuidwestkant van De Meern. Het geconcentreerde voorkomen is vooral gerelateerd aan

de voedselrijke polders en de beschikbare nestgelegenheid in de vorm van holle wilgen en kleine eilandjes. De Nijlganzen van Strijkviertel waren tijdens de telling nog niet begonnen aan het broedproces en zijn waarschijnlijk een surplus van niet-broedende vogels.

Figuur 5. Verspreiding Nijlgans Gemeente Utrecht in 2016

4.2 Amersfoort

In totaal werden in de Gemeente Amersfoort 25 territoria vastgesteld, verdeel over drie soorten. Gezien de oppervlakte van het onderzoeksgebied een laag aantal.

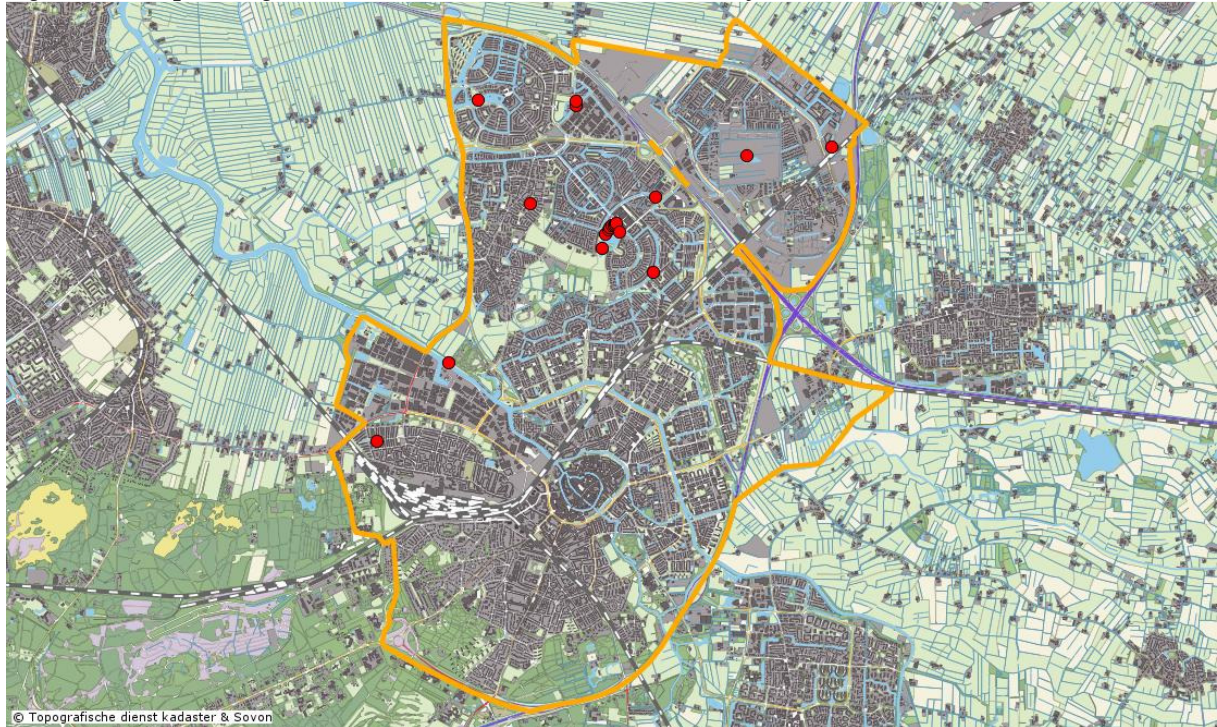
De Grauwe Gans is landelijk gezien de meest talrijke broedende gans en kent een ruime verspreiding. Opmerkelijk was het geheel ontbreken van de soort binnen de bebouwde kom van Amersfoort. Er werden vier paren vastgesteld in het agrarisch gebied ten oosten van de stad, net binnen de grens van het onderzoeksgebied (figuur 6).

Figuur 6. Verspreiding Grauwe Gans Gemeente Amersfoort in 2016

De Grote Canadese Gans was de talrijkste en meest verspreide ganzensoort binnen de gemeente Amersfoort. In totaal werden 19 territoria vastgesteld met een concentratie van 9 paren rond de grote plas in de architectenbuurt ten noordoosten van Park Schothorst. De overige paren bevonden zich in het noorden en westen van de stad, meestal op plekken met eilandjes als veilige broedplek. Het oosten en zuiden bleken niet bezet, de broedhabitat lijkt hier op het oog ook minder geschikt.

Figuur 7. Verspreiding Grote Canadese Gans Gemeente Amersfoort in 2016

Het vrijwel ontbreken van territoriale Nijlganzen (totaal twee territoria) in de gemeente Amersfoort was op zijn minst bijzonder en zeer verrassend te noemen. Op basis van ervaringen in Arnhem, maar ook in andere steden zoals Groningen, was het voorkomen talrijker verwacht. Potentieel geschikte locaties zoals stadsparken met oude bomen bleken niet bezet, evenals groenstroken met eilandjes. In Arnhem zitten er in stadsparken vaak meerdere paren. Mogelijk is het ontbreken van voldoende brede kortgrazige grasstroken debet aan het schaarse voorkomen in de gemeente Amersfoort.

Figuur 8. Verspreiding Nijlgans Gemeente Amersfoort in 2016

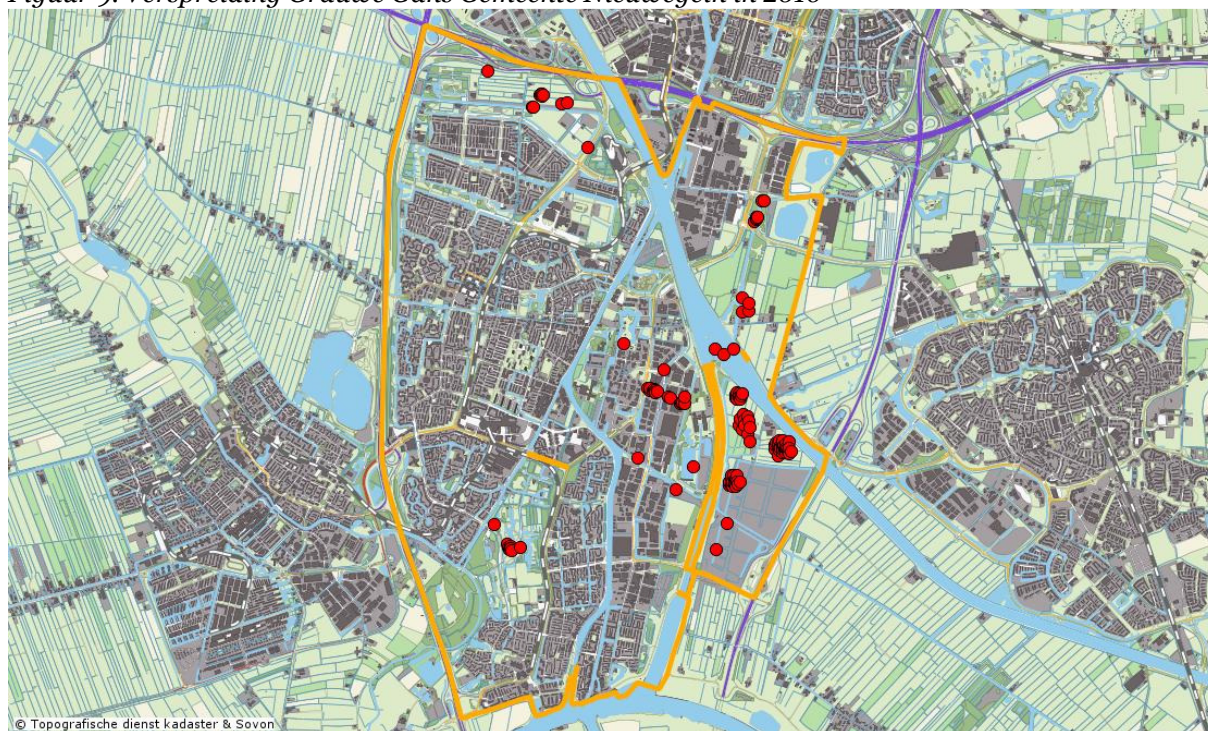

4.3 Nieuwegein

In totaal werden er 162 territoria verdeeld over vier ganzensoorten vastgesteld binnen de gemeentegrenzen van Nieuwegein. Daarvan vormde de Grauwe Gans met 117 territoria de hoofdmoot. In vergelijking met de gemeente Utrecht zijn de dichtheden ganzen in Nieuwegein iets hoger en heeft met name de Grauwe Gans de bebouwde kom al verder gekoloniseerd.

Van de Grauwe Gans zijn enkele forse concentraties vastgesteld aan de rand van het bebouwde gebied. De polders Galecop en Vuylcop vormen samen met het nog grotendeels braakliggende industrieterrein Het Klooster de belangrijkste broedlocaties. Daar vormen stroken riet langs watergangen en graslandjes een geschikt habitat. Een andere concentratie bevond zich op industrieterrein Plettenburg-Oost. Daar broeden Grauwe Ganzen op tamelijk onbereikbare eilandjes in met hekwerk afgezette sloten.

Figuur 9. Verspreiding Grauwe Gans Gemeente Nieuwegein in 2016

Van de Soepgans werden 25 territoria vastgesteld, met als belangrijkste broedplaats de watergang aan de noordkant van de wijk Bateau-noord. De Soepganzen broeden daar op een smal eilandje.

Figuur 10. Verspreiding Soepgans Gemeente Nieuwegein in 2016

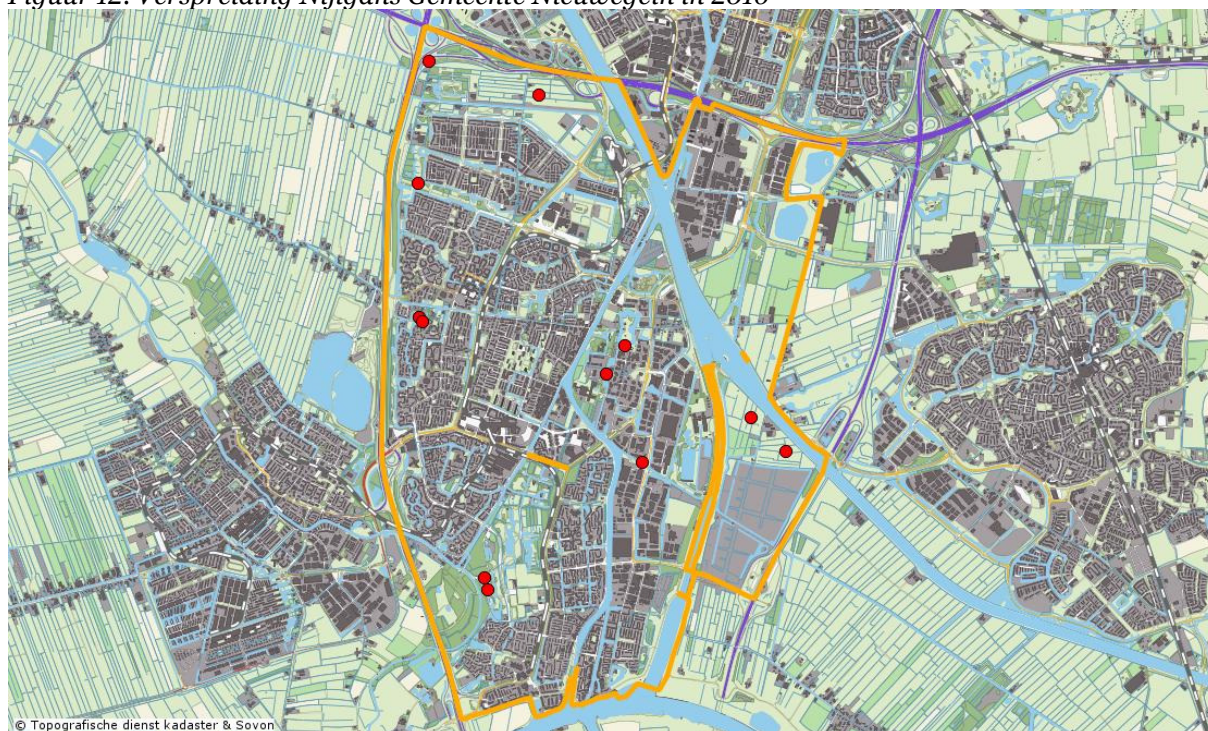
Met 9 territoria is de Grote Canadese Gans nog niet zo algemeen in Nieuwegein. Anders dan de Grauwe Gans heeft deze soort de bebouwde kom, op de Rietput na, nog niet gekoloniseerd. Op het oog geschikte broedplaatsen als park Oudegein en Het Klooster bleken niet bezet te zijn.

Figuur 11. Verspreiding Grote Canadese Gans Gemeente Nieuwegein in 2016

De 12 territoria van Nijlganzen lagen verspreid over heel Nieuwegein. Anders dan in Utrecht werden geen concentraties aangetroffen.

Figuur 12. Verspreiding Nijlgans Gemeente Nieuwegein in 2016

Canadese Ganzen in Utrecht (Albert de Jong)

4.4 Leusden

In totaal werden in de gemeente Leusden acht territoria van drie soorten vastgesteld. Deze bevonden deze zich allemaal aan de westzijde buiten de bebouwde kom. De watergangen binnen de bebouwde kom zijn op het oog weinig geschikt als broedgebied. Potentiele broedeilanden zijn vrijwel afwezig, evenals brede grasstroken als foerageergebied.

Figuur 13. Verspreiding Grauwe Gans Gemeente Leusden in 2016

Figuur 14. Verspreiding Grote Canadese Gans Gemeente Leusden in 2016

Figuur 15. Verspreiding Nijlgans Gemeente Leusden in 2016

5. Conclusie

De vier getelde gemeentes geven een gevarieerd beeld. In Utrecht en Nieuwegein zijn broedende ganzen in het stedelijk gebied inmiddels een gewone verschijning. In Amersfoort en Leusden zit de populatie nog in de vestigingsfase.

6. Literatuur

Voslamber B. 2011. Grauwe Gans van Rode Lijst naar straatschoffie. SOVON-nieuws 24 (4): 16.